

*Скарби бабусиної скрині.
Путівник
по музею-світлиці «Берегиня»
Вінницької обласної станції юних натуралістів*

*Духовний потенціал Українського народу – це найбагатший скарб
подільського краю.*

Останнім часом весь освітянський простір України пропагує збереження та відродження народного мистецтва, вірувань, традицій, цінностей рідного краю.

Нині зберігаючи тісний зв'язок з традиціями народної творчості минулого, ужитково-прикладне мистецтво набуває нового змісту зростає увага до ролі й місця народних традицій у вихованні учнівської молоді.

Саме повернення до життєдайних джерел традиційної культури сприяє усвідомленню свого родоводу, відродженню української етнічної культури її духовних традицій. Адже її витoki сягають сивої давнини і несуть глибокі знання та мудрість нашого народу. Зберігаючи тісний зв'язок з традиціями народної творчості минулого, народне мистецтво набуває нового змісту, нових якостей і рис сьогодення.

Побутує думка що Вінниччина – духовна перлина Поділля. Я б назвала її намистом чудесних перлинок: монастирів, пам'яток історії, архітектури та природи, музеїв, заповідних територій та інших туристичних об'єктів. Однією з таких перлинок по праву можна вважати Вінницьку обласну станцію юних натуралістів. Враховуючи що саме в гурткова робота має величезний потенціал для національно-культурного відродження України. Доручення до ремесел подається через практичні заняття, це значно посилює зв'язок між сучасністю і минулим. А відтак повернення до життєдайних джерел традиційної культури сприяє усвідомлення молоддю свого родоводу, відродженню української етнічної культури та духовної спадщини. За для досягнення цієї мети в 2019 році на станції юних натуралістів було створено новий навчально-пізнавальний простір - музей-світлицю ужитково-прикладного мистецтва «Берегиня».

«Світлиця» це особливий розвивальний простір, створений з метою залучення дитини до світу мистецтва, розширення її культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності.

Цей простір дає можливість пізнати свій народ його минуле, берегти сучасне для майбутніх поколінь, мамину пісню, яка посіяла в наші душі зернята добра, не забувати батьківської хати, стежини до школи, від якої ми йдемо в широкий світ, пам'ятати бабусину вишиванку, забуту і розтоптану жорстоким часом, пізнавати ремесла славного українського народу, знати своїх земляків, про яких давно забули, свої корені та думати про те, без чого не мислиться жоден народ - його звичаї, традиції, пам'яті про минуле.

Навчальний простір світлиці складається з двох кімнат в першій розміщені майстерні що дають можливість познайомитись та опанувати такі види ужитково-прикладного мистецтва як вишивка, витинанка, писанкарство, декоративний розпис, ткацтво, виготовлення етно-ляльки.

В другій кімнаті розмістилась власне музей світлиця в якій завдяки працівників станції зібрано колекцію старовинних предметів побуту та речей вжитку з різних куточків Вінницької області.

Ото ж запрошую до подорожі експозиційними куточками світлиці в пошуках скарбів бабусиної скрині

Скриня - частинка батьківської хати.

Розпочнемо свою подорож світлицею з най таємничіших експонатів нашого музею це скрині.

Чому таємничі, та тому що містили чи не всю історію життя української жінки від її народження і до останнього подиху і ніхто без дозволу господині не мав права туди зазирнути. На показ ці скарби виставляли тільки двічі коли - дівчина виходила заміж, щоб показати яка вона господиня і по смерті коли здобуток її життя передавався у спадок.

Вміст своєї скрині господиня визначала сама тому навіювати думку про те, що там повинно бути не буду в одних спостерігала одяг, речі домашнього вжитку, прикраси в інших міг бути посуд чи приладдя, бачила скрині в яких зберігали зерно тощо. Мова йде про скрині з округлим віком їх використовували лише як сховок для речей та збіжжя. Скрині ж з плоским віком були більш функціональні вони могли слугувати ще й столом, ліжком, лавкою.

Українська хустка

До наших скринь ми можемо не лише зазирнути а і приміряти ті речі які в них знаходяться, до речі всі експонати світлиці використовуються під час проведення різноманітних занять, конкурсів розважальних заходів.

Найбільшою колекцією наших скринь є колекція хусток зібрана з Немирівського, Вінницького, Томашпільського, Могилів-Подільського районів. Маленькі великі з френзлями і без однотонні і з різноманітними візерунками, прості шовкові шерстяні, ті що носили на голові, прикрашали плечі, стегнові, покривні. Усі можна приміряти пощупати відчутти їх тепло чи прохолоду.

Вишиванка – часточка душі Українського народу.

Є в нашій скрині вишиванки і старовинні і більш сучасні. Це в основному жіночі і дитячі.

Кожен українець, мабуть, знає, що таке вишиванка, адже це не просто одяг, а частина душі. Історія національно вбрання українців сягає глибокої давнини.

На особливу увагу заслуговують вишиті додільні сорочки одна повсякденна з небіленого лляного грубого полотна інша святкова з тонкого простого полотна особливістю цієї вишиванки те що вона має відрізний поділ, який швидше зношувався ніж верхня частина сорочки тому з часом його замінили. Сорочка мала дві господині про це свідчить те, що довжина її теж корегувалась Приблизний вік вишиванок 150 років.

З часом сорочки ставали коротшими полотно тоншим вишивка машинною та навряд чи наша нація відмовиться від такого потужного оберегу, маркера ідентичності нашої нації.

«Вишиваний рушник простелю наче долю».

Одним з мешканців наших скринь є рушник.

В колекції світлиці представлено:

- тканні прості і лляні рушники які використовували для витирання так звані «втирачі» головними оздобленнями цих рушників, (адже жодна річ в побуті нашого народу не обходилась без оздоблень які несли сакральне, оберегове значення і для кожного виду речей, предметів існували свої обереги) складали або особливий вид плетіння і використання біленої і не біленої пряжі, або введення через визначений проміжок ниток червоного, зеленого або синього кольорів.

- велика колекція вишитих рушників які демонструють використання різних видів вишивки качалочка, подільська гладь, мережка, хрестик, подвійний хрестик, двобічний хрестик.

В колекції є експонати яким 150, 100, 70 років, і що найважливіше 10 та 5 років які творили діти на майстернях та для участі в конкурсах.

Є в нашій скрині обруси, оздоблені вишивкою скатертини, наволочки, простирадла....

Вишитими виробами прикрашали все: вікна, божники, столи, стіни, ліжка, лави. Кожна вишивка містила змістове, оберегове значення таким чином захищала оселю та її мешканців від злих сил.

«Радюжковий» вернісаж

Жодна оселя не обходилась без доріжок, ряден, килимків та килимів.

Долівка української хати була земляною здебільшого вкривалась сіном травами соломною яку прикривали шкірами тварин та доріжками лави та ліжка ряднами для утеплення стін використовували килими. Для виготовлення таких виробів використовували волокна різноманітних рослин лободи, лопуха, кропиви, вирощували льон, коноплі, шерсть тварин, є безліч виробів в яких поєднувалась сировина тваринного та рослинного походження. Пряжу фарбували вироби виготовляли перемежуючи пряжу різного кольору у визначеному порядку рядна утворювали своєрідну райдугу кольорів. Українці бережлива нація вживаним речам які не можливо було відремонтувати давали друге життя їх використовували для виготовлення доріжок

Колекцію тканих виробів представлено;

- шістьма доріжками якими застеляли долівку та лави виконаними різними видами пряжі в різних кольорах серед них доріжка ткани з вживаних матеріалів приблизний вік виробів 100 років (Могилів-Подільський район);

- рядно виконане з поєднання тваринної та рослинної сировини призначена для накривання ліжка чи оббивки стін привезена з Томашпільського району;

- шерстяний килим з квітковим орнаментом з Могелева-Подільського;
- і комплект шерстяних святкових доріжок з Томашпільського району з квітковим орнаментом, які повністю повторюють орнамент на килимі.

Експозиція обладнання для ткання та виготовлення пряжі

В колекції нашої світлиці зібрані не лише ткані та вишивані вироби вона містить також приладдя з допомогою якого ці речі виготовляють.

Отож пропоную вашій увазі такі експонати:

- дерев'яні веретена з допомогою яких волокно перетворюють на пряжу;
- прядки які з'єднують пряжу в ниточку;
- елементи ткацького верстата з допомогою якого з ниток створювали доріжки рушники полотно та інше.

-в цій експозиції представлене волокно так звана «кукла», висушені рослини з яких виготовляють волокно, готова пряжа та ткацькі рамки з заправленими нитками для ткання щоб кожен охочий зміг спробувати себе в ролі ткалі.

Експозиція приладдя для випікання хліба.

З інших дерев'яних виробів зібраних в нашій колекції на увагу заслуговують:

- ночви для вимішування хліба «нецки»;
- сито для просівання борошна;
- кухоль для зберігання солі «ступка».

Скажете чим же вони такі особливі, а хоча б своїми розмірами. Ми звикли до маленького ситечка,

сільнички, а ночви місцеві мешканці асоціюють в основному з пранням адже хліб вдома випікають рідко. І сім'ї здебільшого складаються з трьох-п'яти осіб тому потреба в посуді великого об'єму відпадає.

Експозиція дерев'яного та глиняного посуду.

Отож ми з вами поволі добрались до колекції посуду. Як ви вже зрозуміли посуд виготовляли з дерева, глини а також з металу. Головним осередком посуду в оселі були мисники та підвісні полиці що розміщувались під стелею вздовж стін, на полицях коло печі.

Дерев'яні - миски, ложки, кухлі, ступки з яких їли пили в яких зберігали сіль, спеції, тощо.

Глиняні - глечики, горщики, горнятка, полумиски, макітри, друшляки. Та незліченна кількість мініатюрного посуду глиняних фігурок тварин писанок свищиків.

Металеві – баняки, казани, пательні в яких готували страви в печі або на відкритому вогні

Найціннішими в колекції я вважаю

- глиняну тарілку з отворами для відкидання вареників чи галушок,
- глечик для особливого способу зберігання молока
- горщики

двійнятка.

Всі предмети потрапили до колекції з Томашпільського району.

Покуть – святий вугол, божий кут

Особливе місце в оселі займала покуть «божник» в якому мешканці могли звернутись до вищих сил по захист, або подякувати за їх прихильність. Покуть традиційно був найсвятішим місцем в оселі. Найпочеснішим гостям пропонували сідати біля божниці. Тут проходило майже все життя людини від народження до смерті.

Ікони, лампадки, трави, рушники - постійні мешканці божника.

Центральне місце покуті нашої світлиці займають дві ікони написані юним майстром під час конкурсу майстрів народних ремесел,

який щорічно проходить в нашому закладі. «Христос-виноградна лоза» і «Знамення Присвятої Богородиці». Чому саме вони бо писані «чистими» руками юного майстра з ...душею.

Обабіч знайшли своє місце дві ікони які передала мешканка Томашпільського району. На цих іконах зображені Зосима та Саватій святі покровителі бджолярів. І ось в чому цікавинка нашої історії приміщення в якому нині розміщена світлиця будувалось і досі зареєстровано як бджолярня.

Експозиція писанок та хатніх прикрас-оберегів з писанок

На увагу також заслуговує чималенька колекція писанок які виготовляли протягом кількох десятиліть гуртківці області на конкурсі майстрів народних ремесел. Тут і звичайні писанки виготовлені в техніці гарячого воску, і скрьобанки, мальованки, і травлені в оцті. Є твори виконані поєднанням двох і більше технік.

Різняться барвниками, мотивами, призначенням. Мало хто наприклад знає що окрім великодньої існує різдвяна писанка. Для чого робили гердани, дзвони, писанкових птахів.

Експозиція плетених виробів

В помешкані кожного українця була незліченна кількість плетених речей. Можна сказати плели з усього з чого могли. В хід йшли рослини їх волокна дерева. Плели побутові речі, одяг, взуття, прикраси, килимки....

В світлиці можна відшукати:

- кошики корзини капелюхи з лози;

-рогозяні килимки,
корзинки, підставки,
взуття;

-з пряжі плели серветки,
килимки, накидки, прошви,
кружева для оздоблення
оселі, а також одяг

Фітнес клуб у стилі «етно»

Є в нашій світлиці предмети побуту які по праву можна віднести до справжніх снарядів в фітнес клубі. Я завжди запрошую відвідувачів світлиці трішки повправлятись з деякими предметами:

- старовинна дерев'яна праска «рубель». Спочатку пропоную здогадатись що це а потім спробувати його в дії.

- імпровізованими силовими снарядами слугують металеві праски їх в нашій колекції три і всі мають різну вагу.

- наступним силовим снарядом можна вважати дерев'яний товкач призначений для подрібнення овочів чи солі.

- далі перейдемо до вправ які формують поставу, тренують координацію рухів та витривалість а

за снаряди будуть слугувати коромисло та рогачі. Адже які треба мати витривалість і координацію рухів щоб принести два повних відра води. А силу і вправність щоб поставити в піч з допомогою довгої палиці з рогами на кінці казан чи горщик з борщем.

Отакі ми Українці сильна і горда нація.

Майстерні

На початку нашої подорожі я обмовилась що навчальний простір світлиці складається з двох кімнат в першій розміщені майстерні що дають можливість;

- познайомитись та опанувати такі види ужитково-прикладного мистецтва як вишивка, витинанка, писанкарство, декоративний розпис, ткацтво, виготовлення етно-ляльки.

- проводити цікаві досліди та експерименти з волокнами, тканинами, природними барвниками, досліджувати властивості паперу, яєчної шкаралупи, вплив різноманітних речовин на природні матеріали тощо..

- спостерігати за рослинами:

- брати участь в різноманітних іграх, конкурсах, розвагах або просто відпочивати.

Запрошуємо на заняття та екскурсії!

Наша адреса:

м. Вінниця, вулиця Данила Галицького, 2,
Вінницька обласна станція юних натуралістів

Тел. факс: 61-16-56,

e-mail:

офіційний сайт:

Путівник

*по музею-світлиці ужитково-прикладного мистецтва «Берегиня»
Вінницької обласної станції юних натуралістів*

Автор-упорядник: О.В. Таранюк, завідувачка лабораторії ужитково-прикладного мистецтва вінницької обласної станції юних натуралістів. Вінниця, 2022